

ТОГТООЛ

2026 оной январин 12

№ 1

Улаан-үдэ хото

**«Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн
Буряад Уласай Гүрэнэй программа баталха тухай
Буряад Уласай засагай газарай 2012.12.29-эй №823
тогтоолдо хубилалтанууды оруулха тухай**

Буряад Уласай Засагай газарай 2023.07.13-ай №400 «Буряад Уласай гүрэнэй программанууды зохёон байгуулгын, бэелүүлгын, адаглалгын Гурим баталха тухай» тогтоолой ёһоор, Буряад Уласай Засагай газарай гуримшуулгын хуули ёһоной шиидхэбэриие Буряад Уласай Засагай газарай хуули ёһонуудтай тааруулха зорилготойгоор Буряад Уласай Засагай газар **тогтооно:**

1. Буряад Уласай Засагай газарай 2012.12.29-эй №823 тогтоолоор баталагдаһан «Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн Буряад Уласай Гүрэнэй программа удаадахи хубилалтанууды оруулха (Буряад Уласай Засагай газарай тогтоолнуудай найруулгаар 2014.01.27-ой №21, 2014.05.23-ай №232, 2014.09.30-ай №475, 2015.01.16-ай №5, 2015.04.21-эй №190, 2015.11.02-ой №545, 2016.02.16-ай №45, 2016.04.19-эй №147, 2016.06.09-эй №247, 2016.10.28-ай №504, 2016.12.28-ай №603, 2017.04.20-ой №170, 2017.07.07-ой №333, 2018.01.19-эй №16, 2018.04.25-ай №210, 2018.05.10-ай №237, 2018.05.16-ай №257, 2018.07.19-эй №390, 2018.10.05-ай №552, 2018.12.27-ой №749, 2019.02.13-ай №51, 2019.04.11-эй №182, 2019.04.23-ай №205, 2019.05.17-ой №246, 2019.06.18-ай №326, 2019.07.25-ай №404, 2019.09.25-ай №514, 2019.12.16-ай №668, 2020.03.12-ой №117, 2020.06.23-ай №376, 2020.09.25-ай №595, 2020.12.07-ой №725, 2021.02.19-эй №54, 2021.03.30-ай №136, 2021.06.16-ай №303, 2021.08.09-эй №440, 2021.09.02-ой №499, 2021.09.09-эй №515, 2021.10.28-ай №619, 2021.11.03-ай №630, 2021.11.22-ой №653, 2021.12.28-ай №782, 2022.03.24-эй №136, 2022.03.25-ай №141, 2022.04.05-ай №179, 2022.04.07-ой №188, 2022.05.24-эй №289, 2022.12.19-эй №786, 2023.02.15-ай №78, 2023.03.03-ай №106, 2023.06.27-ой №364, 2023.07.28-ай №447, 2023.09.06-ай №528, 2023.10.02-ой №590, 2023.12.25-ай №799, 2023.12.29-эй №822, 2024.02.21-эй №87, 2024.03.04-эй №114, 2024.11.12-ой №645, 2025.02.03-ай №59, 2025.03.21-эй

№159, 2025.05.28-ай №312):

1.1. I хэсэгтэ:

1.1.1. «Буряад Уласай бэеын соёлой ба тамирай халбариин мүнөөнэй байдалай сэгнэлтэ» гэхэн 1-дэхи дотор хэсэг удаахи найруулгаар бэшэхэ:

«1. Буряад Уласай тамирай болон бэеын соёлой халбариин
мүнөөнэй байдалай сэгнэлтэ

Бэеын соёлой ба тамирай мүнөө үеын байдал хадаа Оросой Холбоото Уласай Засагай газарай 2020.11.24-эй №3081-р захирамжаар баталагдаһан Оросой Холбоото Уласай Юрэнхылэгшын зарлигуудай ба даалгабаринуудай, Оросой Холбоото Уласта 2030 он болотор хугасаада бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгын Холын хараагай, Буряад Уласта 2030 он болотор хугасаада бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгын Холын хараагай, Буряад Уласай Засагай газарай 2022.12.02-ой № 1000-р захирамжаар баталагдаһан 2030 он болотор хугасаада бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгын Холын хараагай бээлүүлгын талаар хэмжээ ябуулгануудай Түсэбэй ёһоор бэеын соёлой ба тамирай халбарид гүрэнэй бодолго бээлүүлгын үрэ дүн болоно , тиин тамирай ба бэеын соёлой эрхим заншалнуудые һэргээлгэтэй, дээдэ туйлалтануудай ба олоной тамирай тамир хүгжөөлгэтэй, тамирай түхээрлэгнүүдые барилгатай ба шэнэлэлгэтэй холбоотой хайн шэглэлнүүдээр тодорхойлогдоно.

Бэеын соёлоор ба тамираар гуримтайгаар бээ һоридог эрхэтэдэй хуби 60,8 хуби болоо. 2024 ондо тус харуулалта 61,7 хуби болоо.

Буряад Уласта 1800 эмхи зургаануудта ба эмхинүүдтэ, тэрэ тоодо 146 бэеын соёлой-тамирай клубуудта бэеын соёлоор ба тамираар бээ һорино. 2025 ондо 88 нютаг можын тамирай федерацинууд, тэдэнэй 16 нютаг можын таһагууд, 59 улас түрын ниитын эмхинүүд, мүн үндэһэн тамирай зүйлнүүдээр 10 федерацинууд, тиихэдээ этигэмжэлэгдэһэн - 75 федерацинууд ажал ябуулна.

Хүүгэдэй ба залуушуулай бэеын тамирай хүмүүжэл 443 юрэнхы болбосоролой эмхинүүдтэ, 55 мэргэжэлтэ болбосоролой эмхинүүдтэ, болбосоролой халбарид нэмэлтэ болбосоролой 15 эмхинүүдтэ, тамирай халбарид нэмэлтэ болбосоролой 35 эмхинүүдтэ, гүрэнэй дээдэ болбосоролой 5 эмхинүүдтэ бээлүүлэгдэдэг.

Жэл бүри Буряад Уласай дэбисхэр дээрэ бэеын соёлой ба тамирай 2 000 гаран хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэдэг.

Хүл бүмбэгэ, гар бүмбэгэ, баскетбол гэхэ мэтэ олониитын тамирай зүйлнүүдэй, мүн үндэһэн тамирай зүйлнүүдэй хүгжэлтэдэ анхарал хандуулагданхай: бокс, хүнгэн атлетикэ, һомоор буудалга, тамирай бүхэ барилдаан, һур харбалга, санаар урилдаан, хүдэлгүүрэй аппаратта диилдэһэн нюурнуудай тамир, һохор зоной тамир, муайтайе, пауэрлифтинг, тхэквондо ИТФ, тхэквондо МФТ, дүлии зоной тамир.

Буряад Уласай тамирай суглуулагдамал командануудай гэшүүд

бүхэроссиин болон уласхоорондын мұрысөөнүүдтэ түрүү һуури эзэлнэ. Оройдоол 2024 оной хугасаада уласай тамирай суглуулагдамал командануудай тамиршад ганса дэлхэйн, Европын болон Азийн чемпионадуудта 36 медальда хүртөө (23 алтан, 6 мүнгэн, 7 хүрэл).

Улас дотор тамирай бэлэдхэлэй нэмэлтэ болбосоролой программанууды бээлүүлдэг 35 эмхи хүдэлнэ, тэрэ тоодо олимпийн халаанай тамирай 8 һургуули, паралимпийн болон сурдлимпийн халаанай тамирай 1 һургуули, тамирай элдэб зүйлнүүдээр бүхы бээ һоридог 26 һургуули. Бээ һоридог зоной тоо 20,57 мянган хүн болоо, тэрэ тоодо бээын элүүрэй хизаарлагдамал арга боломжотой 135 тамиршан. Тамирай нарижуулгын бүлэгүүдтэ 805 хүн бэлэдхэл гарана, тамирай дээдэ бэлиг шадабариин бүлэгүүдтэ - 184 хүн.

Улас дотор уласхоорондын хэмжээнэй эрилтэнүүдтэ таарама тамирай хэдэн томо барилганууд хүдэлнэ. Жэл бүри улас дотор уласхоорондын болон бүхэроссиин тамирай 50 гаран удха шанартай хэмжээ ябуулганууд үнгэрдэг. Бүхы наһанай бүлэгүүдэй ажаһуугшадай олоной тамираар бээ һорихо арга боломжонууд үргэдхэгдэнэ. Улаан-Үдэ хотын гэр байрын микрорайонуудта бээ даагаад бээын соёлоор, тамираар бээ һорихо, мүн һоригшын ударидалга доро бээ һорихо тамирай талмайнууд түхээрэгдэнхэй. Гэр шадарай тамирай талмайнуудта хэшээлнүүды ажаһуудаг газартаа инструкторнууд үнгэргэдэг. Буряад Уластахи нютагай засагай байгууламжануудай бюджетһээ талмайнууды тэдхэлгэдэ, заһабарилгада болон тэдээн дээрэ бээын соёлой-элүүржүүлгын ба тамирай ажал эмхидхэлгэдэ мүнгэн һомологдодог.

Уласай ажаһуугшадай тоо олошоруулга болон тамирай хэшээлнүүдтэ һонирхолтой ургалта тамирай барилгануудай талмайнууды горитойгоор дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Һүүлэй жэлнүүдтэ баригдаһан бээын соёлой-элүүржүүлгын комплекснууд бүхы наһанай ажаһуугшад эрилтэтэй.

Юрэнхы болбосоролой эмхинүүдэй һурагшад һуралсалһаа сүлөө сагтаа һургуулийн тамирай секцинүүдтэ, ажаһуудаг газартаа тамирай секцинүүдтэ, тамирай һургуулинуудта тамираар бээ һорихо аргатай. Бүхэроссиин ниитэ нэгэн тоолборидо 2024 ондо һургуулийн тамирай 460 клуб, дээдэ болбосоролой эмхинүүдэй дэргэдэ тамирай 4 клуб, дунда мэргэжэлэй болбосорол - тамирай 22 клуб бүридхэгдөө.

Оросой Холбоото Уласта 2030 он болотор хүүгэдэй-эдиршүүлэй тамир хүгжөөлгын Гол бодомжо бээлүүлгын хэмжээндэ Буряад Уласай Засагай газарай 2022.05.27-ой №327-р захирамжаар Буряад Уласта хүүгэдэй-эдиршүүлэй тамир хүгжөөлгэдэ шэглүүлэгдэһэн гол шэглэлнүүдэй байгуулга ба хэмжээ ябуулгануудай согсо тодорхойлдог 2030 оной Буряад Уласта хүүгэдэй-эдиршүүлэй тамир хүгжөөлгын Программа баталагдаа.

Оросой Холбоото Уласай Засагай газарай 2024.02.07-ой №263-р захирамжаар баталагдаһан «Бултанда тамаралга» гэхэн Албан зургаанууд хоорондын программын үндэһөөр, Буряад Уласай тамирай Яаманай

2024.10.30-ай №306 захиралтаар «Бултанда тамаралга» гэхэн Буряад Уласай Албан зургаанууд хоорондын программа баталагдаа, тэрэнэй гол зорилгонь хүүгэдые ажамидарал хангадаг үндэһэн дадал гэжэ бүгэдэндэ һургалга, хүн зоной наһанай ба нийгэмэй элдэб бүлэгүүдэй, тэрэ тоодо эрэмдэг хүнүүдэй ба бэеын элүүрэй хизаартай арга боломжотой нюурнуудай тамаралгаар бэеэ һорихо эрхэ байдал тогтоолго болоно.

Тамардаг зоной тоогой дээшэлэлгын хайн ябаса байбашье (2023 он - 3 505 хүн, 2024 он - 6 567 хүн), тамаралгын уһан сөөрэмүүд (2023 он - 17, 2024 он - 18), ажабайдал хангадаг үндэһэн дадал боложо тамаралгада һурахаар, тогтоогдоһон гуримта хэмжээнүүдэй ёһоор, уласта хушалтатай уһан сөөрэмүүдэй дутагдал бии. Программа бээлүүлгын эрхэ нүхэсэл байгуулхын тула улас дотор тамаралгын хэшээлнүүдэй оршон хангалгын байгуулгын үгы байһан олонхи нютагай засагай байгууламжануудта уһан сөөрэмүүдые барилга хэрэгтэй.

2024 оной дүнгүүдээр Буряад Уласта 10 133 эрэмдэг бээтэй 78 516 хүнһөө бэеын тамир ба тамир, тэрэ тоодо 4 703 эрэмдэг хүүгэд, гуримтайгаар эрхилнэ. Буряад Уласта бэеын соёлоор ба тамираар хододоо бэеэ һоридог хизаарлагдаһан арга боломжонуудтай нюурнуудай хубийн харуулалта 17,6 хуби болоо.

Буряад Уласта «Дадхаалгын бэеын соёл ба тамир тухай мэдээнүүд» гэхэн 3-АФК-гай холбоото уласай тоо бүридхэлэй адаглалгын түхэлэй ёһоор 91 эмхи зургаан дадхаалгын бэеын соёл ба тамир, тэрэ тоодо бэеын соёлой ба тамирай һалбарид 16 эмхи зургаан хүгжөөхэ талаар ажал ябуулна.

Жэл бүхэндэ Буряад Уласай албан ёһоной бэеын соёлой хэмжээ ябуулгануудай ба тамирай хэмжээ ябуулгануудай литын түсэбэй хэмжээндэ эрэмдэг хүнүүдэй ба бэеын элүүрэй хизаартай арга боломжотой нюурнуудай дунда 60 гаран бэеын соёлой ба тамирай хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхөөр хараалагданхай. Эрэмдэг хүнүүдые, бэеын элүүрэй хизаартай арга боломжотой нюурнуудые, СВО-до хабаадагшадые дадхаалгын тамирта хабаадуулгын элдэб түхэлнүүд саг үргэлжын үндэһөөр үнгэргэгдэдэг: энэ бэеын соёлой-элүүржүүлгын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэлгэ, нютаг можын, Бүхэроссиин болон уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ, эрэмдэг бээтэйшүүлэй, СВО-до хабаадагшадай паралимпийн тамиршадтай уулзалгануудта болон бусад хэмжээ ябуулгануудта.

Сэсэрлигүүдэй болон амаралтын талмайнуудай тамирай оршон хангалгын байгуулга хүгжэнэ. Ехэнхи сэсэрлигүүд велосипедээр, велотамирай ролигуудай зүргэнүүдээр хангагдадаг, үбэлдөө сана татагдадаг, елүүрнүүд шудхагдадаг, тэдэнэй тоо жэл бүри дээшэлдэг. Бээ дааһан хэшээлнүүдэй арга боломжонуудые үргэдхэхын тула эдэбхитэй амаралтын газарнуудай хажууда дулаан хубсаһа хунараа һэлгэхэ таһалгануудтай ба тамирай хэрэгсэлнүүдые хүлһөөр үгэхэ газарнуудтай модульнууд тодхогдодог. Эдэ хэмжээнүүд уласай ажаһуугшадай бээ

даагаад бэеэ хорихо, тэрэ тоодо бүхы гэр бүлөөрөө бэеэ хорихо арга боломжонуудыг горитойгоор үргэдхэхэдэ туһална.

Болбосоролой эмхинүүдтэ бэеын тамир, тамирай элүүр сүлөө саг үнгэргэлгэ-албан зургаанууд хоорондын хэмжээнэй тон шухала зорилгонуудай нэгэн. Гүрэнэй дээдэ болбосоролой ехэнхи эмхинүүдтэ тамирай секцинүүд, оюутадай тамирай клубууд хүдэлнэ, спартакиаданууд болон мэдээжэ тамирай зүйлнүүдээр мұрысөөнүүд үнгэргэгдэнэ. Хэшээлнүүд өөрын тамирай бааза дээрэ (хушалтатай тамирай барилганууд, танхимууд, бассейнүүд ба нээмэл тамирай түхээрэлгэнүүд) гү, али хүлһэлэгдэһэн түхээрэлгэнүүд дээрэ үнгэргэгдэдэг. Эдэ эмхинүүдэй тамирай барилгануудай ехэнхи хубинь хуушараа, үгы гэбэл үгы, һэльбэн шэнэлэлгэ ба ехэ заһабарилга хэхэ хэрэгтэй болон Улаан-Үдэ хотын оюутадай гурбанай нэгэ хубинь лэ бэеын соёлой ба тамирай хэшээлнүүдыг үнгэргэлгыг хангаха аргатай.

Дээдэ туйлалтануудай тамир тухай хэлэхэдэ, уласхоорондын тамирай мұрысөөнүүдтэ үрдилдөөнэй шангадажа байһыг тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа дээдэ гарай тамирай мэргэжэлтэдыг (хоригшодыг-багшанарыг, тамирай эмшэдыг, психологуудыг ба бусад мэргэжэлтэдыг) бэлдэлгын, мүн тамиршадыг мүнөө үеын хэбүүдтэ таарама тамирай зүйлнүүдээр бэлдэхын тула тамирай түхээрэлгэнүүдыг барилгын асуудалнууд шухала гэхэн удхатай.

Тамирай дүнгүүдэй ургалта тамирай бэлэдхэлэй байгуулгын элдэб хубинуудыг һайжаруулгын ашаар болоно. Үлхөө хэмжээнүүд хэрэгтэй, тэдэнэй нэгэн тамирай халаан бэлдэлгэдэ хабаадуулагдаһан эмхинүүдэй хандалгануудыг бэлдэлгэ ба эрдэмэй-арга барилай ба эмнэлгын-биологиин хангалга бээлүүлгэ болоно.

Эрдэмэй-онол аргын ба эмнэлгын хангалта хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдэй нэгэн хадаа үргэлжэ шэнжэлэлгэнүүдыг гүнзэгыгөөр хубиин болгохо үндэһэн дээрэ тамиршадыг бэлдэлгын ябасыг саг үргэлжэ адаглан шалгажа байлга болоно.

Энэ асуудал шийдэхын тула Буряад Уласай тамирай суглуулагдамал командануудай тамиршадыг эрдэмэй-онол аргын ба эмнэлгын-биологическа хангалгын нэгэдэмэл программа хэрэгтэй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ тамирай байшануудай олоор барилга эдэбхижээ. 2017 - 2024 онуудта «Тамир - ажабайдалай ёһо» ба «Бизнес-спринт (би тамир шэлэнэб)» гэхэн холбоото уласай түсэлнүүдэй, «Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн Оросой Холбоото Уласай гүрэнэй программын болон Программын хэмжээндэ элдэб түхэлэй 100 гаран тамирай объектнүүд баригдаа, тэрэ тоодо «Патриот» гэхэн тулалдаануудай нютаг Можын түб, улаан-Үдэ хотодо һур харбалгаар нютаг можын түб, Баргажанай аймагай Максимиха һууринда тамирай-һорилгын түб, Хэжэнгын аймагай Хэжэнгэ һууринда тамирай түб, тамирай түб Бэшүүрэй аймагай Бэшүүр һууринда, Кабанскын аймагай Кабанск һууринда үргэн шэглэлэй тамирай комплекс.

Гүрэнэй - хубиин холбоо ажалай оньһо хэрэглэһэнэй ашаар, Гүрэнэй - хубиин хэлсээнүүдые баталһанай ашаар Улаан-Үдэ хотодо хоккейн нютаг можын түб - «Байгал Арена» байгуулха талаар «Тамир-ажабайдалай ёһо» гэхэн холбоото уласай түсэлэй «Хүн зоной тоо бүридэл» гэхэн үндэһэн түсэлэй хэмжээ ябуулга, мүн «Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн Оросой Холбоото Уласай гүрэнэй программын «Бизнес-спринт (тамир шэлэнэб)» гэхэн холбоото уласай түсэлэй хэмжээ ябуулганууд 103 мкр. Улаан-Үдэ хото (2 ээлжээн) - «Эйс» Волейболой түб» ба Түнхэнэй аймагай Аршаан тосхондо, Ивалгын аймагай Гүрэльбэ һууринда, Сэлэнгын аймагай Гусиноозёрск хотодо, Улаан-Үдэдэ («Юбилейный» сэсэрлиг ба Орешковой нэрэмжэтэ сэсэрлиг) ехэ түхэлэй 5 «интерактивна» модульно тамирай талмайнууд.

2019 онһоо 2025 он болотор уласай нютагай засагай байгууламжануудта тамирай 25 бага талмайнуудые (ГТО), нээмэл түхэлэй бэеын соёлой-элүүржүүлгын 3 комплексуудые, тамирай 4 «ухаатай» талмайнуудые (тэрэ тоодо модульно тамирай байшанай түхэлөөр «ухаатай» тамирай 1 талмай) байгуулхын тула тамирай-арга зүйн хэрэгсэлнүүд табигданхай.

Буряад Уласай тамирай Яаманай ба «Спортмастер» хизаарламал харюусалгатай бүлгэмэй (2023 ондо Улаан-Үдэ Хотын Захиргаанай ба хизаарламал харюусалгатай «Спортмастер» бүлгэмэй хоорондо) хоорондо хандиб үргэлгын хэлсээнүүдэй баталагдаһан «Спортмастер «Үетэн» гэхэн буян үйлэдэлгын түсэлэй хэмжээндэ 2022 онһоо 2025 он болотор уласай нютагай засагай байгууламжануудта 35 дүүрэн багса тамирай-хүгжэлтын түхээрэлгэнүүд табигдаа, нютагай засагай байгууламжанууд гэмэлтэлгын аюултай хушалтатай үндэһэ һуури бэлдэлгэ ба түхээрэлгэнүүдые хабсаралга эмхидхэгдээ.

Тус тамирай объектнүүд ниигэмэй талаар тон ехэ удха шанартай ба улас дотор олоной тамир ба дээдэ туйлалтануудай тамир хүгжөөлгын, улас түрын, можо нютагууд хоорондын, бүхэроссийн ба уласхоорондын мұрысөөнүүдые үнгэргэлгын, үндэһэн тамирай зүйлнүүдэй заншал сахин хамгаалгын мүнөө үсын эрхэ байдал тогтоохын тула хэрэгтэй.

Гэхэтэй хамта, шийдхэбэри абаха хэрэгтэй хэдэн бэрхэшээлнүүд сахигдана.

Гүрэнэй асуудалнуудые шийдхэлгэдэ бэеын соёлой ба тамирай ашаг үрэ найжаруулгада ба дээшэлүүлгэдэ болон бэеын соёлой ба тамирай һалбарид гүрэнэй бодолго бээлүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн бэеын соёлой ба тамирай гуримшуулгын ба хуули ёһоной үндэһэ һуури нарижуулха хэрэгтэй зандаа.

Бэеын соёлоор ба тамираар гуримтайгаар бээ һоридог эрхэтэдэй дунда хотын хүн зон, гол түлэб 29 наһа хүрөөдүй үхибүүд ба залуушуул булюу байна. Дунда ба аха наһанай хүн зоной бэеын соёлоор ба тамираар һорилгодо хабаадалгын хэмжээн ургана (тус тустaa 52,5 хуби ба 25,4 хуби).

Ажалай бүлгэмүүдтэ, илангаяа хүдөө нютагуудта хүдэлдэг

үйлэдбэринүүдтэ ба бэеын соёлой ба тамирай талаар мэргэжэлтэдэй эмхи зургаануудта хүрэхэгүй тоо үзэгдэнэ.

Олоной бэеын соёлоор бээ хорихын тула тамирай объектнүүдтэ тамирай тоног түхээрэлгэнүүдые ба зэр зэмсэгүүдые шэнэлхэ хэрэгсээл бии.

Уласай нютагай засагай байгууламжануудай зорилго - нютаг газарта бэеын соёлой үргэн хүдэлөөнэй эрхэ байдал тогтоохо. Олоной тамир хүгжөөлгын ба тэрэнэй нийгэмэй удха шанар дээшлүүлгын эмхидхэлэй эгээл ашаг үрэтэй түхэл хадаа уласай ажаһуугшадай тамирай эдэбхи эмхидхэгшэ болохо аргатай ажаһуудаг газарайнгаа тамирай клуб, мүн корпоративна тамир хүгжөөлгэ болоно.

Бэеын соёлой ба тамирай гол үһэрилгэнүүд болоно:

- хүн зоной хүгшэрэлгы ба дунда ба аха наһанай бүлэгүүдэй бэеын соёлоор ба тамираар хорилгодо бага хабаадалгы хараада абан, нийгэмэй ба эдэй засагай эдэбхитэй ажабайдалай үргэлжэлэл дээшлүүлгэдэ эрилтэнүүд дээшэлээ;

- бэеын соёлой ба тамирай хэрэгсэлнүүдээр элүүржүүлгэдэ хэрэгтэй эрхэтэдэй тоо олошоруулга;

- сэрэгтэ таталгын урда тээхи залуушуулай бэеын тамирай бэлэдхэлэй хэмжээндэ зэбсэгтэ хүсэнүүдэй дайшалхы бэлэн байлгы хангалгын эрхэ нүхэсэл болохо эрилтэнүүд дээшэлээ;

- бэеын соёлой-тамирай оршон хангалгын байгуулгаар хүн зоной хангагдасада тэнсүүригүй байдал;

- дээдэ туйлалтануудай тамирта дэлхэйн хэмжээнэй үрдилдөөнэй ургалта ба шэнэ арга зүйн байгуулга, гүнзэгы мэдэсэ, түрүү тоогой арга зүйнүүдые ба тамирай ударидалгын түрүү шэглэлнүүд болохо эрхим дүршэлнүүдые хэрэглэлгэ;

- бэеын соёлой ба тамирай һалбариин, тэрэ тоодо мэргэжэлтэ болбосоролой байгуулгын нөөсын хангагдаса дутамаг;

- бодото дээрээ нэгэ доро байһан олзо оршонууды доошолуулга, бэеын соёлой ба тамирай хэшээлнүүдтэ эрхэтэды алмалга.

Программа бээлүүлгын гол аюулнуудта хабаатай:

- хэмжээ ябуулгануудай хэрэгтэй мүнгэн һангай хангалтын үгы ба зарим түсэлнүүдэй ба программануудай хүрэнгэжүүлгын дура татама шэнжын бага байһантай холбоотой мүнгэн һангай аюулнууд;

- нэн түрүүн эрхэтэдэй олзо оршын байгуулгын хубилалтануудтай ба бэеын соёлой ба тамирай һалбарида туһа хангамжануудай эрилтын уналгатай холбоотой дэлгүүрэй аюулнууд;

- Программа бээлүүлэгшэдэй дунда хэлсээтэй хүдэлэлгын ашаг үрэгүй байһантай холбоотой захиргаанай аюулнууд.

Программа амжалтатай бээлүүлгын тон шухала эрхэ нүхэсэлнүүд гэхэдэ, заагдаһан аюулнууды бага болголго, хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууды дүүргэлгын ашаг үрэтэй саг үргэлжын адаглалга, Программын түрүү дүнгүүды ба харуулалтанууды заһан заһаха талаар

шууд хэмжээнүүдые абалга болоно.

Программа бээлүүлгэ бээын соёлоор ба тамираар ходо хорилгонуудта хабаадуулха болон уласай хүн зоной 71 хубиһаа бага бэшэ элүүр энхэ ажабайдалда хабаадуулха арга олгохо, энэнь һүүлэй һүүлдэ буряад уласай эрхэтэдэй ажабайдалай шанар һайжаруулгада һайн нүлөө үзүүлхэ.

Оросой болон уласхоорондын тамирай талмай дээрэ тамиршадай үрдилдэхэ шадабари горитойгоор дээшэлхэ, энэнь тэдэндэ оросой болон уласхоорондын тамирай томо мүрысөөнүүдтэ тогтууритай илаха арга олгохо.

Программын хэмжээндэ түсэблэгдэһэн ажалнуудые бээлүүлгэ уласхоорондын мүрысөөнүүдые үнгэргэхэһөө гадна, саашадаа томо мүрысөөнүүдые эмхидхэхэ бааза байгуулха арга олгохо. Гадна хорилгын бааза байгуулхые болон Оросой Холбоото Уласай болон Буряад Уласай тамирай суглуулагдамал командануудай мүрысөөнүүдые болон хорилгын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэлгэдэ хүрэнгэжүүлгэ хабаадуулхые хангаха.

Буряад Уласай нийгэмэй-эдэй засагай, нийтын-улас түрын бодолгын ба соёлой хүгжэлтын аша туһада залуу эрхэтэдэй арга боломжо ашаглахын тула таарамжатай эрхэ нүхэсэл байгуулга.».

1.1.2. «Программануудые бээлүүлгын талаар Буряад Уласай Засагай газарай бодолгын түрүү шухала зүйлнүүд ба зорилгонууд» гэхэн 2-дохи дотор хэсэгтэ:

1.1.2.1. Гурбадахи абзацта «Оросой Холбоото Уласай Засагай газарай 2018.10.17-ой №2245-р захирамжаар баталагдаһан Оросой Холбоото Уласта 2025 он болотор тамирай халааниие бэлдэлгын гол бодомжоор,» гэхэн үгэнүүдые хаһаха.

1.1.2.2. Хорин хоёрдохи абзац удаадахи найруулгаар бэшэхэ:

«Программын зорилго хадаа хүн зоной бүхы бүлэгүүдтэ ба бүлэгүүдтэ бээын соёлоор ба олоной тамираар бээ хорихо эрхэ байдал тогтоолго, тэрэ тоодо тамирай объектнүүдээр хүн зоной хангагдасын хэмжээ дээшэлүүлгэ, тамирай халаан бэлдэлгэ болон уласхоорондын тамирай талмай дээрэ оросой тамирай үрдилдэхэ шадабари дээшэлүүлгэ, мүн 2035 он болотор гуримтайгаар бээын соёлоор ба тамираар бээ хоридог эрхэтэдэй хубийн хэмжээ туйлалга болоно - 71 хуби».

1.1.2.3. Хорин хоёрдохи абзацай удаа удаадахи удхатай абзацуудые нэмэхэ:

«Программын зорилго туйлалгые тодорхойлһон харуулалтанууд болоно гэбэл:

- бээын соёлоор ба тамираар хододоо бээ хоридог эрхэтэдэй хуби;
- тамирай объектнүүдэй нэгэ доро оруулха аргые хараада абан, тамирай байшануудаар эрхэтэдые хангалгын хэмжээн.».

1.1.2.4. Хорин наймадахи, хорин юһэдэхи, гушадахи, гушан нэгэдэхи, гушан хоёрдохи абзацуудые хаһаха.

1.1.3. «Программа бээлүүлгын һалбарида гүрэнэй хүтэлбэрийн

зорилтонууд ба тэдэниие ашаг үрэтэйгөөр шийдхэхэ аргууд» гэхэн 3-дахы дотор хэсэгтэ:

1.1.3.1. Хоридохи абзацай удаа удаадахи удхатай абзац нэмэхэ:

«- 2025 онһоо «Земский тренер» гэхэн программа бээлүүлгэ.».

1.1.3.2. Хорин зургаадахи абзацай удаа удаадахи удхатай абзац нэмэхэ:

Байгуулгын зүйлнүүдэй харуулалтанууды туйлалга тодорхойлһон зорилтонууд болоно:

1-дэхи шэглэлээр. «Хүн зоной бүхы бүлэгүүдтэ ба бүлэгүүдтэ бэеын соёлоор ба тамираар бэээ хорихо эрхэ байдал тогтоолго»:

- «Бэеын соёл ба тамир» гэхэн бүхэли хэмжээ ябуулгануудай согсо хэмжээ ябуулганууды бээлүүлгын хэмжээндэ ба «Бэеын соёлоор ба тамираар хододоо бэээ хоридог эрхэтэдэй хуби» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор удаадахи зорилтонууды шийдхэлгэ хэрэгтэй:

1. «Олоной бэеын соёл ба олоной тамир хүгжөөлгэ».

2. «Дээдэ туйлалтануудай тамир хүгжөөлгэ»;

3. «Буряад Уласай тамирай суглуулагдамал командануудай тамиршадые эрдэмэй-онол аргын ба эмнэлгын-амита байгаалиин талаар хангалга» гэхэн ябасын бүлэг хэмжээ ябуулганууды бээлүүлгын хэмжээндэ болон «Бэеын соёлоор ба тамираар хододоо бэээ хоридог эрхэтэдэй хуби» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор удаадахи зорилтонууды шийдхэлгэ хэрэгтэй:

1. «Тамиршадай сэдхэл ханаанай шэнжэтэй хэмжээ ябуулганууды, бэеын элүүрэй байдал үргэлжэ элирүүлгы, тамиршадай элүүр энхы гуримтайгаар хиналгы, ашалгын һүүлээрхи һэргээлгы, тэдэниие эмүүдээр, эмнэлгын зүйлнүүдээр ба тамиршадай эдээ хоолой тусхай эдээ хоолоор хангалгы оруулһан тамиршадай хүдэлхэ шадал ба элүүр энхы сахилга ба һэргээлгэ».

2. «Тамирай эмнэлгын һалбарида эрдэмэй шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүдээр тамирай түхэл туйлахын ба дэмжэхын тула шэнэ зүйл нэбтэрүүлһэн эмнэлгын-биологиин арга зүйнүүды зохёон бэлдэлгэ ба нэбтэрүүлгэ.

3. «Дээдэ туйлалтануудай тамир эмнэлгын-биологиин ба эрдэмэй-онол аргын хангалтын оршон хангалгын байгуулга шэнэдхэлгэ ба хүгжөөлгэ болон ажаллагшадые бэлдэлгэ».

4. «Үргэлжэ эрдэмэй бүлэгүүды байгуулһанай, хорилгын ябасын ашаг үрын хойноһоо үргэлжэ хиналта хангалгын ба тамирай бэлиг шадабариин ургалты хизаарлаһан эрхэ нүхэсэлнүүды хараада абан, хорилгын ябаса заһаха талаар зууршалганууды бэлдэлгын ашаар тамирай бэлэдхэлэй эрдэмэй-онол аргын хангалта нарижуулга»;

2-дохи шэглэлээр. «Бэеын соёлоор ба тамираар хорилгодо нютаг можын зөөрийн тамирай оршон хангалгын байгуулгын объектнүүды байгуулалга ба шэнэдхэлгэ»:

- «Бизнес-спринт «(Би тамир шэлэнэб)» гэхэн нютаг можын түлэбэй

хэмжээ ябуулгануудыг бэлүүлгын хэмжээндэ болон «Тамирай объектнүүдэй нэгэ доро оруулха арга боломжоһоо уламжалан, тамирай байшануудаар эрхэтэдыг хангалгын хэмжээн» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор «Ухаатай» тамирай талмайнууд» байгуулагдаа;

- «Тамирай объектнүүдэй оршон хангалгын байгуулга хүгжөөлгэ» гэхэн нютаг можын түлэбэй хэмжээ ябуулгануудыг бэлүүлгын хэмжээндэ ба «Тамирай объектнүүдэй нэгэ доро оруулха арга боломжоһоо уламжалан, тамирай барилгануудаар эрхэтэдэй хангагдасын хэмжээн» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор «уласай бюджетэй мүнгэнэй ашаар бэеын соёлоор ба тамираар хорихын тула нютаг можын мэдэлэй тамирай оршон хангалгын байгуулгын объектнүүдыг байгуулалга ба шэнэдхэлгэ» гэхэн зорилто шийдхэлгэ хэрэгтэй;

- «Тамирай объектнүүдыг ашаглалга» гэхэн ябасын бүлэг хэмжээ ябуулгануудыг бэлүүлгын хэмжээндэ ба «Тамирай объектнүүдэй нэгэ доро оруулха арга боломжоһоо уламжалан, тамирай барилгануудаар эрхэтэдэй хангагдасын хэмжээн» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор удаадахи зорилтонуудыг шийдхэлгэ хэрэгтэй:

1. «Тамирай объектнүүдыг ашаг үрэтэйгөөр ашаглалгада, эрхэ байдал тогтоолгодо болон Буряад Уласай хүн зондо бэеын соёлоор ба тамираар бээ хорихо арга боломжо дээшэлүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн хэмжээ ябуулгануудыг бэлүүлгэ».

2. «Буряад Уласай мэдэлдэ байһан тамирай бодхолгонуудыг хангалга ба ашаглалга»;

3-дахи шэглэлээр. «Буряад Уласай гүрэнэй программа бэлүүлхэ эрхэ байдал хангалга ба тогтоолго»:

- «Буряад Уласай гүрэнэй программа бэлүүлхэ эрхэ байдал хангалга ба тогтоолго» гэхэн бүхэли хэмжээ ябуулгануудай согсо хэмжээ ябуулгануудыг бэлүүлгын хэмжээндэ ба «Бэеын соёлоор ба тамираар хододоо бээ хоридог эрхэтэдэй хуби» гэхэн харуулалта туйлаха зорилгоор «Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн Буряад Уласай Гүрэнэй программа бэлүүлгыг хангалга ба бэлүүлхэ эрхэ байдал тогтоолго» гэхэн зорилто шийдхэлгэ хэрэгтэй.».

1.2. II-дохи хэсэгтэ:

1.2.1. 7-дохи пункт удаадахи найрйуулгаар бэшэхэ:

«7. Стадионуудай, уһан сөөрэмүүдэй, хушалтатай тамирай түбүүдэй, бэеын соёлой-тамирай комплекснуудай, нютаг можын тамирай зүйлнүүдэй ехэ заһабарилгада Буряад Уластахи нютагай засагай аймагуудай (хотын, нютагай засагай тойрогуудай) бюджетүүдтэ мүнгэн дэмжэлтэнүүдыг үзүүлхэ болон гаргашалха гурим тус гүрэнэй программын 7-дохи хабсаргалтада тогтоогдонхой.».

1.2.2. Удаадахи удхатай 10-дахи пункт нэмэхэ:

«10. Хэб жэшээтэ тамирай түхээрэлгэнүүдыг байгуулхын тула тоног түхээрэлгэнүүдыг худалдан абаха ба хабсаргаха хубида «Бэеын соёл ба тамир хүгжөөлгэ» гэхэн Оросой Холбоото Уласай гүрэнэй программын

хэмжээ ябуулгануудыг мөнгөөр хангалдаг нутагтай засагай аймагуудай (хотын, нутагтай засагай тойрогуудай) бюджетүүдтэ мөнгөн дэмжэлтэ үзүүлхэ гурим тус гүрэнэй программын 10-дахь хабсаргалтад тогтоогдонхой.».

1.2.3. 2-дохь хабсаргалтыг тус тогтоолой 1-дэхь хабсаргалтын* ёһоор шэнэ найруулгаар бэшэхэ.

1.2.4.5-дахь хабсаргалтыг тус тогтоолой 2-дохь хабсаргалтын* ёһоор шэнэ найруулгаар бэшэхэ.

1.2.5. 7-дохь хабсаргалтыг тус тогтоолой 3-дахь хабсаргалтын* ёһоор шэнэ найруулгаар бэшэхэ.

1.2.6. Тус тогтоолой 4-дэхь хабсаргалтын* ёһоор 10-дахь хабсаргалта нэмэхэ.

2. Тус тогтоол албан ёһоор толилогдон үдэрһөө хүсэндөө орохо.

**Буряад Уласай Толгойлогшо -
Буряад Уласай Засагай
газарай Түрүүлэгшэ**

А. Цыденов

*Хабсаргалта сахим түхэлөөр

Тамирай яаман түлэб дурадхаа
утаһан 21-29-60

ои4